

TÖRÖK SÁNDOR: A LEGKISEBB ISTEN (részlet)

Megismerkedett Tarnai bácsival. Tarnai bácsi a pénzügyőrségtől került nyugdíjba, asztma kínoztta, és kissé bicegett. Voltaképpen ő látta el a háztartást, vásárolt, takarított. E beszélgetéseken nem vett részt, többnyire a konyhában tartózkodott, vagy Hekit vitte el sétálni, a kövér, öreg, szőrtelenedő foxit.

Tarnai néni elnézően bánt a férjével. Mint olyan valakivel, aki valamire nem méltó. Valamire, amire ő méltó. De ő is ember, nemde, valamennyien emberek vagyunk.

Ez mind olyan határozatlan volt. Mi az a valami? Amiből Tarnai bácsi ki van zárva.

Tarnai néni egész itthoni magatartásában egyébként még erőteljesebb volt az a „méltó”-ság, ami a hivatalbeliek egy részét legalábbis viccre ingerelte. Tarnai bácsit homlokcsókkal köszöntötte mindig, és a foxinak úgy adta oda a cukrot a tenyeréből. Előfordult, hogy a kutya az ölében ült, míg Tarnai néni „a sorsot irányító erőkről” beszélt gyakorlottan.

Mindez Miklósnak voltaképpen nem volt kellemes. De hálája és reménységei odaadó hallgatóvá tették, és örömmel fogadta, mikor Tarnai néni felajánlotta, hogy: jöjjön el néha közénk, van egy kis körünk, ahol magunkfajta emberek az élet nagy dolgairól beszélgetnek.

Ilyenkor mosolygott Tarnai néni - „az élet nagy dolgai” - és valami olyan bennfentesség ült rajta, ami Miklósnak szintén nem volt jó, és ez a mosoly folyton „jelezni” kívánt valami lényegeset.

Elment közējük természetesen. S ez már olyanszerű volt, mintha bizonyos vizsgálat után lépett volna - közējük.

Vizsgálat, amelyet Tarnai néni ejtett meg, s most úgy vezette fel, és úgy ült ott vele, mint valami

eredménnyel.

Néha nagyon jól érezte magát közöttük, de elborzadt, ha valamelyikük „jelentős álmokat” kezdett mesélni. Szörnyű... hiszen lehetséges, hogy ennek az embernek ez a titka, és lehet, hogy az én titkom is ilyen olcsó, ilyen banális, ilyen buta és kérkedő, ha elmondom.

Egy idős házaspárnál voltak így egyszer együtt, egy zongoraművésznél, akinek a felesége arany és piros madarakkal hímzett fekete pantallót viselt, és Miklóst hosszasan szembenézve így köszöntötte: maga az? - és rögtön kétfelől arcon csókolva, néven szólította. Itt zenét hallgattak, és egy optikus felolvasott a zene és a lelki élet összefüggéseiről. Az optikus is mélyen a szemébe nézett, és megcsókolta. A villanyt leoltották, a zongorán gyertya égett.

Az optikusnál is voltak egyszer, szintén Tarnai nénivel. Az optikust itt külön megszerette Miklós, mert kiderült róla, hogy a bútorait maga csinálta. Ez fiatal ember volt, kékesfekete haját kissé művészesre növesztette, s egy fiatal lánnyal járt, ez méléző mosollyal szokta őt hallgatni, és agronómusnak készült.

Abban a rokonszenvenben, ami Miklósban megmutatkozott, mikor a bútorokat végignézte, az optikus bizalmas lett és elmondta, hogy a lány - Gitta - csak miatta vesz részt ezeken az összejöveteleken, de ő reméli, hogy lassanként magával ragadja őt is „a szellem ereje”. Miklós várt.

Egy újságíróhoz igyekezett közelíteni például, mert hogy ez újságíró, és mégis! Ebben valami bizonyító hangulatot vélt felfedezni. De csakhamar rá kellett jönnie, hogy az illető maga is ezt domborítja. Hogy ő újságíró, és mégis.

Mindenesetre Tarnai néni, az optikus, a zongoraművészpár és mind a többiek - „a mi kis körünk” - ölelésükbe fogadták. Hogy néha nem jó köztük lenni, és mennyire nem jó, ezt igyekezett önmaga előtt álcázni.

Voltak itt mások is, akik most keveredtek ide, s Tarnai néniék szüntelenül elnéző tartása az újakkal szemben szintén kellemetlen volt. Negédességük, arccsókjai és az egymás szemébe

nézés pózai, s hogy „Lillácskám drága...” és „Ervinem, hogy te mit fejlődöttél lelkiemben ebben az évben!” - mindez ingerelte. Nevetésre és dühre is.

De valamit várt tőlük. Valami hangulati megágyazottságot arra, ami tőle eleredhetne... vagy az övénél biztosabbra menő értesüléseket várt a világról, hitelesen, megfogalmazhatóan. Várt, és ezek őt magukba ölelték. Tudta már jól, hogy a megtudandók elé való kitárulkozásnak, a világ befogadásának módszerei vannak, technikája, s ha valamit szeretek, az közeledik és belém ömlik - hát sze-ret-te-ő-ke-t - szeretlek!

Becézően vették őt körül Tarnai néniék. Mint reménységet. Vártak tőle valamit. Ő az, aki az imént majdnem meghalt. Kiváló tulajdonságokat emlegettek bele, és képességekre céloztak, melyek neki szunnyadó sajátjai, csak fel kell ébresztenie.

Viszont önmaga éppen ezekben az időkben már súlyosan rossz-nak tudta magát. Így hálás is volt ennek az újfajta környezetnek az édeskés cáfolatokért, meg aztán maga is reménykedett, hogy ezeknek igazuk lesz.

Mire Tarnai néniék között egy kissé megmelegedett, felemelő és megalázó tapasztalatok sokasága gyűlt már össze benne arról, hogy milyen változatok formálódnak köréje a világ viselkedéséből. Attól függően, hogy ő éppen jobb vagy rosszabb. És az átmenetek beláthatatlan sokasága persze!... Sőt, néha éppen a környezeti visszahatásokból tudta meg hirtelen és váratlanul, hogy ő most milyen. Anélkül hogy egyáltalán alkalma lett volna valami könnyen tapasztalható, körülírható jó-t, vagy rossz-at elkövetni, a semmi kis események egész sora jelezte számára pillanatnyi minőségét. Ha jó-ként lépett ki az utcára, a környezet barátságosan vette körül, tanácsért fordultak hozzá, ha a sarkon megállt egy bekanyarodó gépkocsi előtt, a sofőr mosolyogva intett, hogy csak tessék, ahol máskor várni kellett, ott elibe jöttek, villamoson neki szóltak, hogy nyissa csak ki az ajtót, legyen szíves, a nagycsarnok előtt egy úgynevezett egyszerű asszony a kosarával, hálójával, mintegy folytatva valami ki tudja, mikor megkezdett beszélgetést, azt kérdezte tőle, hogy mit főzön, és panaszkodott a leveszöldség drágasága miatt. Boldogan felelt ilyen napokon - órákban, percekben - a járókelőknek, igen, az Arany János utcán jobb kézről az első... nem, a Keravill panasziroda átköltözött ide és ide... lombfűrész lemezt a Bajcsy-Zsilinszky úton lehet kapni, abban a nagy boltban. Nem tudta megfogalmazni ezt az állapotot, a külvilág e megtisztelő törleszkedését. Mesei képzetek között derengett mindez, hiszen ez kicsiben olyan, mintha az ember a tündérkisasszony csöpp hintóját rántaná ki a kátyúból, kis Herkulesként apró Prometheusokat oldana ki láncaikból, szüzeket a sárkány ölelésétől szabadító Szent György lovagként barangolhat az ember ilyenkor, jó tanács, oltalom nála, a szemekből bizalom sugárzik feléje, és minden közeledik.

Ám ha éppen rossz, ha kellemetlen a világban, tüskés lesz a világ körötte, vagy nem veszik észre, és épp azt kérdi meg a villamoson, hogy le tetszik-e itt szállni, aki zölden villámló szemmel fordul vissza az érintésre: nem, mért szállnék le, nem szállok le! A lengőajtót a hátába eresztik ilyenkor az embernek, és rászólnak, hogy nem tud vigyázni? A kutyák megugatják, a madarak szétrebbennek, a világ ellenségessé válik vagy közömbössé, és minden távolodik.

Amint ezeket a jó és rossz állapotait az esti felmérésekben megnagyította, látta, hogyha jól zárhatja a napot, mi minden emberrel, s dologgal valamilyen viszonyba kerül, ellenkező esetben nem. Ezen a nyomon továbbment persze, s mikor az álom már kezdte ellepni, és az álomból vissza-visszaerőltette magát, így következtette ki: tehát mennél bizonyosabban, úgynevezett jó-vá tud lenni egy ember, annál több és egyébként nehezebben megközelíthető világtartalom lesz előtte nyilvánvaló. Úgy látszik, hogy az ember morális tartalmakat kell összehalmozzon magában, s akkor a környezet feléje áramlik. De a környezet nem becsapható. A környezet a megjátszott tartalmak és erőszakolt képességek elől visszahúzódik. Ezt kikísérletezte. Fölrajzolta magában az ehhez való részleteket, mintha egy hidat vagy ilyesmit tervezne, kidolgozta, megszerkesztette, összeillesztette: igen, úgy látszik, ez a helyzet, hogy mindent meg kell tanulni például a körzőről - így fogalmazta -, és meg kell tanulni a körző kezelését; de hogy „a kör” - mintegy függetlenül az összes már érzékelt köröktől - leleplezze magát, ahhoz nagyon kell szeretni a kört.

És egyáltalán - így mozgott minden odébb ezekben az esti időkben - meddig terjed a környezetem? Talán ha nagyon jó tudnék lenni, akkor nemcsak az emberek, de az állatok is bővebben elárulnák magukat, s a növények, a kövek... Jóvá kellene lenni. Okosból. A világ miatt, teljék kedve bennem.